

Asia: VN/25975/2021

Lausuntopyyntö hallituksen esitysluonnoksesta laiksi potilasasiavastaavista ja sosiaaliasiavastaavista

Lausunnonantajan lausunto

1. Edistääkö hallituksen esitysluonnos nykyistä paremmin potilaan sekä sosiaalihuollon ja varhaiskasvatuksen asiakkaan oikeuksien ja oikeusturvan toteutumista?

Esitysluonnos antaa mahdollisuuden edistää oikeuksien ja oikeusturvan toteutumista. Koska toiminnan järjestäjiä on vähemmän, on mahdollista kehittää palvelua yhdenmukaisemmaksi ja enemmän asiakkaiden tarpeisiin vastaavaksi. Keskitetyssä palvelussa tulee erityistä huomiota kiinnittää siihen, että asiakkaat tarvitessaan tosiasiallisesti tavoittavat palvelun. Asiavastaavien toiminnan keskittämisessä ja kehittämässä tulee huomioida potentiaalisten asiakkaiden yksilölliset tarpeet asiointitavoissa. Asiavastaavien tulee olla tavoitettavissa esimerkiksi sähköisellä palvelulla, puhelimitse sekä henkilökohtaisesti tapaamalla.

2. Onko potilasasiavastaavien ja sosiaaliasiavastaavien toiminta tarkoituksenmukaista järjestää jatkossa pääasiassa hyvinvointialueiden, Helsingin kaupungin ja HUS-yhtymän järjestämänä? (2 ja 3 §)

Organisointi omana riippumattomana hallinnollisena kokonaisuutena sote-palveluiden järjestäjän toiminnassa parantaa toiminnan yhdenmukaisuutta ja riippumattomuutta aiempaan verrattuna. Lisäksi se saattaa parantaa asiavastaavana toimivien ammatillista osaamista, mahdollistaen esimerkiksi yksittäisen asiavastaavan keskittymisen tiettyihin asioihin. Myös palvelun saatavuus parantunee nykyisestä, koska nyt yksittäisen asiamiehen ennakoimaton työstä poissaolo saattaa keskeyttää palvelun saannin.

Organisointitavan muutos antaa mahdollisuuden huomioida alueen asukkaiden ja asiakkaiden tarpeet aiempaa paremmin esim. ikääntyneet vammaiset tai pitkäaikaissairaat, eri tavoin vammaiset henkilöt sekä lapset ja nuoret.

3. Onko potilasasiavastaavien toiminta tarkoituksenmukaista järjestää jatkossa erikseen

- a. valtion mielisairaaloissa
- b. Puolustusvoimien terveydenhuollossa
- c. Vankiterveydenhuollossa
- d. Työterveyslaitoksessa? (4 §)

Ei kantaa

4. Ovatko potilasasiavastaavien ja sosiaaliasiavastaavien riittävyttä ja vastuuhenkilön nimeämistä koskevat säännökset tarkoituksenmukaisia? (2 § 4 momentti, 4 § 4 momentti)

Säännökset ovat tarkoituksenmukaisia. Säännöksen perusteluissa on hyvin kuvattu asiavastaavan toimintaan tarvittavien resurssien riittävyyden arviointia ja siinä huomioitavia asioita. Tehtäväkentän laajentuminen tulee erityisesti ottaa huomioon. Se lisää yhteydenottojen määrää ja todennäköisesti myös niiden perusteita sekä tuo eri tarpeita edustavia asiakkaita asiavastaavien asiakkaiksi. Jos vastuuhenkilö ei toimi asiavastaavien esimiehenä, on erityistä huomioita kiinnitettävä hänen oikeuteensa johtaa, ohjata ja koordinoida asiavastaavien toimintaa sekä varmistaa näiden tosiasiallinen toteutuminen käytännön työssä. On erittäin tärkeää, että vastuuhenkilö ohjaa ja koordinoi myös asiavastaavaa toimintaa, joka hankintaan ostopalveluna.

On tarkoituksenmukaista, että asiavastaavatoiminta on aina julkishallintoon kuuluvaa toimintaa. Julkishallinnolla tulee kuitenkin olla esityksen mukainen mahdollisuus hankkia palvelua ostopalveluna. Vastuuhenkilön tulee kuitenkin aina olla julkishallinnon virkamies.

5. Turvaako esitys riittävästi potilasasiavastaavien ja sosiaaliasiavastaavien riippumattomuuden ja puolueettomuuden? (2 § 3 momentti, 4 § 3 momentti, 5 §)

Muutos lisää asiavastaavatoiminnan riippumattomuutta. Se olisi edelleenkin sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämistä vastuussa olevan tahon toimintaan. Tämä saattaa johtaa epäilyksiin toiminnan riippumattomuudesta ja puolueettomuudesta.

Se, miten asiavastaavatoiminta organisoidaan, tulee vaihtelevaan järjestäjittäin.

Tosiasiallinen riippumattomuus ja luotettavuus toteutuisi, jos asiavastaavatoiminta olisi itsenäinen yksikkö, jolla ei olisi kytköstä sote-palveluita järjestävään tai tuottavaan tahoon.

Asiakaskontaktien kautta asiavastaaville esiin tulleiden epäkohtien ja kehittämistarpeiden esiin nostaminen järjestämistä vastuussa olevan toiminnassa saattaa olla haastavaa samassa organisaatiossa toimiessa.

Asiavastaavien ja vastuuhenkilöiden tulee kiinnittää huomioita myös omien kontaktiensa ja sidonnaisuuksiensa vaikutukseen, kun arvioidaan toiminnan riippumattomuutta ja puolueettomuutta.

Riippumattomuuden ja puolueettomuuden arviointiin kaikkineen tulee asiavastaavatoiminnassa kiinnittää huomioita ja niiden arvioinnin tulee olla keskeinen osa toimintaan.

6. Onko potilasasiavastaavan, sosiaaliasiavastaavan ja vastuuhenkilön kelpoisuutta koskeva säännös tarkoituksenmukainen? (6 §)

Säännös on pääosiltaan tarkoituksenmukainen. Koulutuksen lisäksi tulee kelpoisuutta arvioitaessa kiinnittää huomioita myös tehtäväalueeseen liittyvän tuntemuksen lisäksi henkilön tosiasialliseen ammatilliseen osaamiseen vastuualueelta.

7. Onko esityksessä huomioitu asianmukaisesti asiakkaiden kielelliset oikeudet? (7 §)

Myös hyvinvointialueen hallintosäännön kirjauksilla on keskeinen rooli kielellisten oikeuksien toteutumisessa. Siksi niiden toteutumista on osittain vaikea arvioida nyt käytössä olevan hallituksen esityksen pohjalta.

8. Onko potilasasiavastaavan, sosiaaliasiavastaavan ja vastuuhenkilön tehtävät määritelty tarkoituksenmukaisesti? (8 §)

Heidän tehtävät on määritelty tarkoituksenmukaisesti. Laki olisi siten selkeämpi, jos säännös jaettaisiin kolmeen erilliseen pykälään.

9. Ovatko rekisterinpitoa ja henkilötietojen käsittelyä koskevat säännökset asianmukaiset ja tarkoituksenmukaiset? (9 – 12 §)

Säätelyn selkeyden vuoksi on perusteltua säätää 9 §:ssä rekisterinpitäjistä. Se myös ohjaa tarvittaessa rekisteröidyn asiointia.

Aiemman toiminnan yhteydessä syntyneiden rekisteritietojen siirtäminen nyt esitetyle rekisterinpitäjälle saattaa olla hankalasti toteutettavissa toimijoiden erilaisesta asioiden kirjaus- ja rekisteröintitavoista johtuen. Siksi siihen tulee varata riittävästi siirtymäaikaa. Koska uusi rekisterinpitäjä vastaa myös aiemmasta toiminnasta siirtyneiden hallinnollisten asiakirjojen tarkastusoikeudesta, virheellisten tietojen oikaisemisesta ja mahdollisista luovutuksista, tulee muutoksesta tiedottaa ainakin yleisluontoisesti aiemmin rekisteröidyille. Esityksen 11 § yhdenmukaistaa toiminnasta kirjattavia rekisteritietoja.

On erittäin tärkeää, että potilas- ja sosiaaliasiavastaavan saamat ja laatimat asiakirjat pidetään suojattuna erillään rekisterinpitäjän muista rekistereistä eivätkä ne saa olla rekisterinpitäjän muiden työntekijöiden saatavilla. On perusteltua, että asiavastaavien oikeus käsitellä tietoja on määritelty vain tehtävän hoitamiseksi välttämättömien tietojen avulla. Tarkempi määrittely on käytännössä mahdotonta johtuen asioiden moninaisuudesta.

Vastuuhenkilön käyttöoikeudet tulee edes yleisellä tasolla määritellä laissa. Nyt perusteluihin on kirjattu, että hänellä on käyttöoikeudet tehtäviinsä liittyviin henkilötietoihin.

Lokitietojen tiedoksaannista olisi perusteltua säätää tässä laissa, jotta toiminta olisi yhdenmukaista eri rekisterinpitäjillä.

10. Ovatko potilasasiavastaava ja sosiaaliasiavastaava –nimikkeet sopivat potilasasiamiesten ja sosiaaliasiamiesten uusiksi nimikkeiksi?

Sukupuolineutraali -nimike sinällään on kannatettava. Esitetyt nimikkeet ovat kankeanoloisia ja eivät kuvaa tosiasiallisen toiminnan sisältöä.

11. Vapaamuotoiset huomiot

-

Aalto Anu
Neuroliitto ry